

**Discontentments
and Fears of
Romanians at the
End of the 10-th
Decade of the
Century**

PROBLEMELE ȘI FRICILE ROMÂNILOR SPRE FINELE DECENIULUI ZECE

**Analiză secundară a unor date
din sodaje CURS și ICCV**

ILIE BĂDESCU

*Based on several
polls conducted by CURS
and ICCV, the paper
presents – in its first part
– a thorough analysis of
the pattern of trust/
mistrust in the main
institutions of Romanian
democracy at the end of
the last decade of the
century.*

*In the second
part, we can find out
about the most important
discontents and fears of
Romanians, as they
appear from analysing the
data of the two polls
(inflation, illness,
unemployment, and war).*

*Finally, based on
the data, the author
shows the untruthness of
two so-called "myths"
associated with Romanians
after '89: the xenophobia
and the existence of
interethnic conflicts in
Romania.*

**Neîncrederea ca tip de problemă socială.
Dinamica neîncrederii în România spre finele
deceniului zece**

Forță, persuasiune, loialitate

Una dintre problemele sociale cele mai grave în România ultimului deceniu se referă la încrederea populației în instituțiile puterii, care decurge direct din satisfacția cu viața politică a populației. Acesta este un indicator al unei stări profunde care garantează ordinea socială și stabilitatea socială într-un stat. Ordinea și stabilitatea reprezintă probleme sociale cu adevărat. Atunci când o populație are încredere în instituțiile puterii este semn și de stabilitate, dar mai ales, este semn că populația se simte protejată în propria ei țară. Dimensiunile acestui sentiment de protecție sunt încrederea și satisfacția cu marile cadre ale vieții colective. Când populația încearcă un sentiment de nesiguranță, de primejdie chiar, ea retrace încrederea pe care a acordat-o până atunci instituțiilor puterii politice din statul respectiv. Preluarea puterii într-o societate antrenează utilizarea tuturor instrumentelor, de la **forță la violență**; nimic nu este ocolit. Forța, ne spune sociologul american T. Parsons, joacă, în raport cu puterea, același rol pe care-l joacă aurul în raport cu banii.

Aurul garantează „puterea” banilor, dar nu este efectiv utilizat în actele de schimb.

La rândul ei, puterea politică folosește drept „monedă” de schimb cu cetățenii „protecția”. Ea acordă **protecția** în schimbul **loialității**. Atunci când nici puterea nu-și poate proteja „cetățenii” (sau „supușii”), nici cetățenii nu acordă loialitate; agentul puterii se va strădui să obțină supunerea cetățenilor prin **constrângere** sau prin **persuasiune**. Dacă „forța” este cel mai eficient mijloc de preluare a puterii într-o societate și rămâne fundamentul oricărui sistem de inegalitate, ea nu este instrumentul cel mai eficient pentru **menținerea și folosirea unei poziții de putere** și pentru **derivarea unui beneficiu maxim** din ea. De aceea, odată opoziția distrusă, este în avantajul noului regim să utilizeze tot mai multe alte tehnici și instrumente de control și să admită necesitatea „forței” spre a fi utilizată, numai când alte tehnici eșuează.

„Dacă noua elită este materialistă ca orientare (...) va descoperi că regula forței este ineficientă și costisitoare.” Crește **costul constrângerii**: o mare parte din timp, energie și **avuție** vor fi consumate pentru „menținerea controlului” și pentru „separarea producătorilor de produsul muncii lor”. În plus, „onoarea” este retrasă celor ce guvernează cu ajutorul forței. Când privește **elitele idealiste**, motivația lor pentru regula dreptului este încă mai puternică. Odată ce noua elită a distrus instituțiile și a răsturnat vechea elită (care anterior o blocase), ea se va strădui să guverneze în baza **persuasiunii**. „Cei care au preluat puterea prin forță vor găsi avantajos să-și legitimeze dominația din momentul în care opoziția organizată a fost efectiv eliminată. (...) Forța nu mai poate funcționa ca **resursă privată** a unui segment special al populației. Ea trebuie transformată într-o **resursă publică folosită pentru apărarea legii și a ordinii**.” În acest scop, **forța va fi transformată în autoritate și forța pură în forța dreptului**. Instrumentele, în acest sens, sunt:

a) **rescrierea legii astfel încât să protejeze interesele noii elite, dar îmbrăcând o expresie (termeni) destul de universalistă;**

b) **folosirea instituțiilor care modelează opinia publică: instrumente educaționale, religioase, mass-media și alte modelatoare ale opiniei publice, care, astfel, permit noii elite să se înconjoare cu o aură de legitimitate în câteva luni sau ani.** „Propaganda” sau „manipularea consensului” este un element în teoria stratificării. În genere, combinarea **coerciției** și a **consensului** sunt cele mai bune instrumente. „Puterea coercitivă poate fi folosită adeseori spre a crea un nou consens.” „Clasele conducătoare, scrie Gaetano Mosca, nu-și justifică puterea exclusiv prin posesiunea ei *de facto*, ci încearcă să găsească o bază legală și morală pentru ea, reprezentându-și-o ca pe o consecință logică și necesară a doctrinelor și a credințelor care sunt general acceptate și recunoscute.”

Balanța credibilității (încederii) instituțiilor ca instrument de evaluare a dimensiunii subiective a ordinii sociale

Când instituțiile se clatină în starea de spirit a unei populații este semn că sunt întrunite condițiile pentru diverse tipuri de dezordine socială, de la nesupuneri la lege, la forme ale absenteismului public și chiar la prăbușirea consensului social în chestiunile de bază ale existenței unui stat. Când instituțiile nu mai funcționează în sprijinul populației este constituită condiția retragerii **încederii sociale** în ele. Măsura de echilibru și proporție între calitatea puterii și loialitatea cetățenilor ne-o furnizează „credibilitatea”, **încederea** în instituții. Când **încederea** este mare, ordinea procurată prin utilizarea instituțiilor respective este de tip „legitim” și rezerva de mișcare a guvernanților este foarte mare. Când, dimpotrivă, **încederea** e scăzută, e semn că instituția nu are capacitatea de a „produce ordine legitimă” și că rezerva de mișcare a guvernelor este redusă. Este evident că instituțiile **nu produc încederea** în același grad și nici nu provoacă **criza credibilității puterii** în aceeași măsură. În general, guvernanții trebuie să intervină asupra acelor instituții care produc **criza credibilității** și să se reazeme pe cele care **produc credibilitate înaltă**. Pentru a

măsura variația încrederii în instituții s-a folosit **procedeul balanței credibilității** (fig. 1).

Observăm că balanta ne dezvăluie proporția celor cu *încredere scăzută* în **contrapondere** cu proporția celor cu *încredere mare* (multă), la diverse praguri de timp. În studiul nostru au fost alese trei momente din primul ciclu de guvernare al PNT-CD, PNL etc., adică guvernarea Convenției Democratice: octombrie 1996 (când credibilitatea vechii guvernări era scăzută), martie 1997, când credibilitatea noii guvernări era înaltă (la început, investiția de încredere e mare) și la aproape un an de la preluarea guvernării anterioare. Vom compara balanta încrederii în vechea guvernare la interval de un an cu balanta încrederii în noua guvernare tot la interval de un an, tocmai pentru a compara efectul

lor asupra problemei ordinii și a încrederii (fig. 2).

Să prezentăm datele actualizate pentru încrederea în guvern, în parlament și în partide, în nov. 1998, oct. 1999 și dec. 2000, pe care le vom comenta la locul potrivit. (Vezi pagina următoare.)

În fine, nu lipsită de interes este evoluția încrederii în partide politice în intervalul noiembrie '98, decembrie 2000. Ce constatăm? O constantă cădere a încrederii și așa foarte scăzute și o constantă creștere a proporției celor ce au încredere puțină sau foarte puțină în partide. Cei ce aveau încredere în partide politice erau, în nov. 1998, 15%, iar în decembrie 2000, doar 10%. Procentul „neîncredătorilor” era de 80% în 1998 și de 84% în 2000, o cifră de mare alarmă. Partidele nu „produc” legitimitate în România. Vezi graficul nr. 3.

fig. 1.

Încredere multă

Încredere puțină

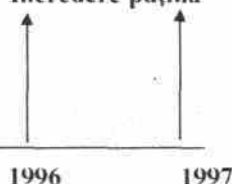
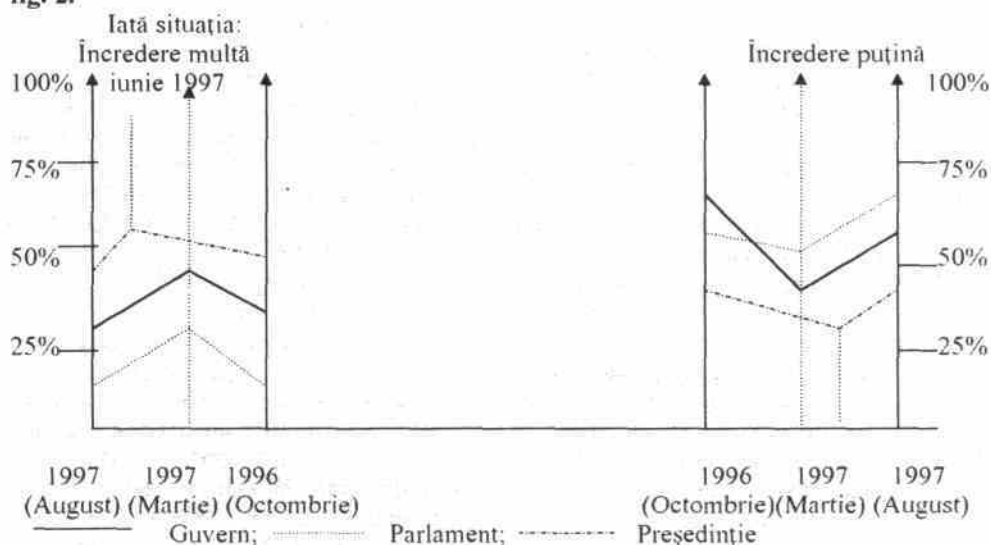
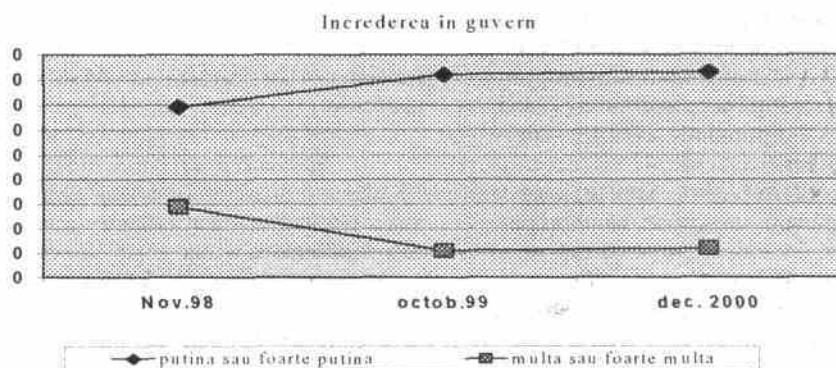

fig. 2.

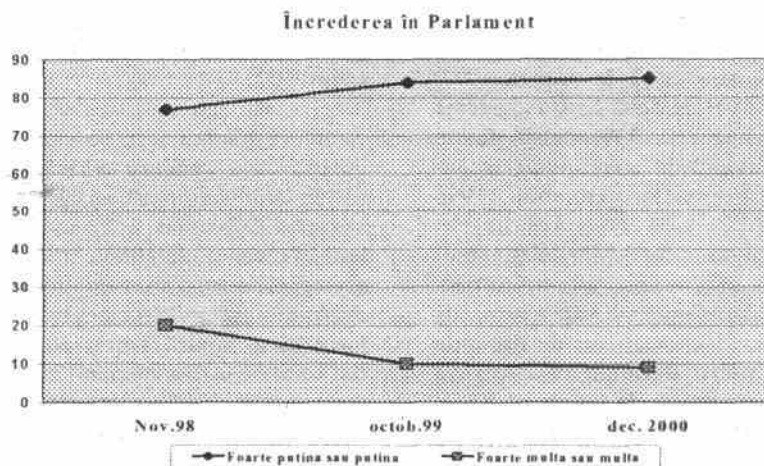

PROBLEMELE ȘI FRICILE ROMÂNILOR

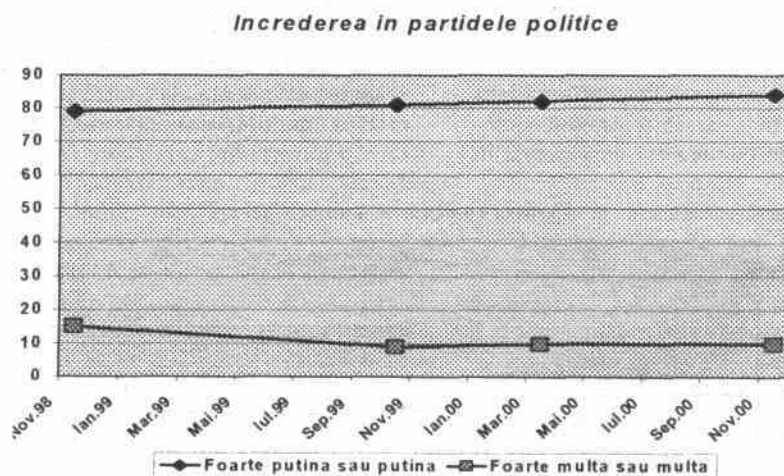
Graficul 1

Graficul 2

Graficul 3

Încrederea în Guvern. Decepție publică

Ce constatăm, în privința evoluției **încrederii** populației în Guvern? **Luna martie 1997** a fost luna unui **maxim** al încrederii în instituția guvernului, când, practic, 45% din populație avea **încredere multă** în guvern, față de 47%, proporția celor cu încredere **puțină**. Situația aceasta se menține până în luna iunie, când proporția încrederii în raport cu proporția neîncrederii era de 45 la 49%.

Față de luna octombrie 1996 se putea consemna o creștere a legitimității guvernului cu 29%, ceea ce este o adevărată „explozie” a **încrederii**, o asemenea creștere de **capital politic** cum nu s-a mai întâmplat decât în 1990, imediat după instalarea noului nucleu al puterii.

Din iunie 1997 în august 1997, deci la un interval de două luni, încrederea în guvern coboară la 33%, adică foarte aproape de nivelul de credibilitate al guvernării Văcăroiu din octombrie 1996 (când încrederea era de 26%). Aceasta arată un fenomen de cădere a încrederii (proporția de $45 - 33\% = 12\%$, este tipică pentru căderile accelerate, bruște, care, de regulă, urmează fenomenelor de **decepție publică**, de **mare dezamăgire**). Analiza datelor din barometrul de opinie al ICCV arată că încrederea în guvernările Convenției Democratice a continuat să scadă în noiembrie '98 la 30%, în octombrie '99 la circa 12%, iar în decembrie 2000 era cam tot de 12%. Prin urmare, căderea încrederii a îmbrăcat o formă catastrofală, căci declinul a atins un prag de $45\% - 12\% = 33\%$, un procent foarte mare. Proporția căderii atinge pragul de 3/4. Prin urmare, „clădirea” încrederii publice era deja căzută în

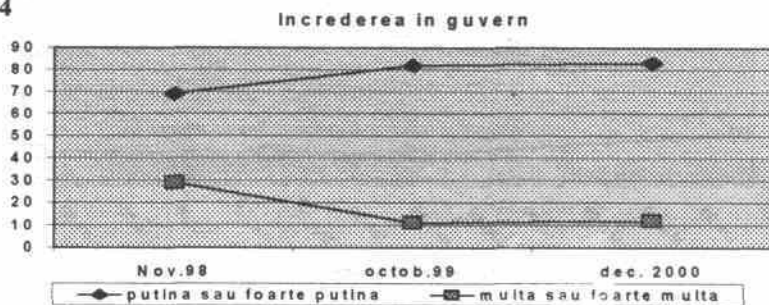
proporție de 3/4, ceea ce arată o crasă incapacitate de conservare socială. Vezi graficul 4, cu datele actualizate.

Încrederea în Parlament. Mai multă coerciție

Să vedem ce s-a întâmplat cu Parlamentul, în același interval. Dinamica încrederii în Parlament urmează cam aceeași **tendință** ca și în cazul guvernului: crește din octombrie 1996 (23%) în martie 1997 (39%) cu 16%, pentru a coborî în august 1997 la 21%, mai jos de nivelul de încredere pe care-l avusese în octombrie 1996 (cu două procente). În schimb, procentul celor care au încredere **puțină** în Parlament crește de la 63% în octombrie 1996 și 59% în iunie 1997 la 71% în august 1997.

Parlamentul, așadar, nu produce nici el mai multă încredere, dimpotrivă, provoacă o **cădere critică** a încrederii (de la 39% în martie 1997 la 21% în august 1997, adică 18% în doar două luni). Procentul de 18% cât este măsura acestei căderi indică, deja, un parametru statistic încadrabil în categoria **mărimilor critice**, fiindcă, **raportat la populația** care investise o mare încredere în parlament (cei 39%), procentul care măsoară căderea încrederii reprezintă aproape **jumătate**. Când, în termen de două luni dintr-o perioadă de guvernare teoretică de 48 de luni, jumătate dintre cei ce te-au urmat cu **foarte multă încredere** își pierd entuziasmul, alune-când spre alarmantul prag al **încrederii scăzute**, este semn de „criză”. Această criză a **încrederii** anunță, de regulă, o criză a guvernului, care poate fi depășită

Graficul 4

pe cele două căi menționate: o sporită **putere coercitivă** sau o sporită **capacitate persuasivă**. Limita de sus a **capacității persuasive** este probată de guvernele societăților democratice în perioadele electorale, încât o mai mare putere de persuasiune din partea presei, a mass-media în genere, ar reclama serioase restructurări ale întregului aparat de instituții, ale filosofiilor mediatice, ale mentalităților celor implicați într-un atare proces etc., ceea ce nu este posibil decât printr-o modificare a întregii filosofii a guvernării. Lucrul acesta nu se poate întâmpla decât atunci când se produc radicale transformări ale claselor politice și, deci, prin schimbarea echipei guvernamentale. Pe de altă parte, o sporire a puterii coercitive este, cum am reținut, costisitoare, antrenează o creștere a costului (o mare parte din timp, energie și avuție ar trebui consumate pentru „menținerea controlului”, ceea ce iarăși ridică noi probleme, începând cu aceea a disponibilității guvernanților pentru o asemenea opțiune).

Să examinăm datele aduse la pragul anului 2000, decembrie. Ce constatăm? În noiembrie 1998, încrederea în Parlament era de 20%, atât mai rămăsese din pragul atins în martie 1997, de 39%, iar în octombrie 2000 coboară la 10%, pentru a se menține la acest prag și în decembrie 2000. Prin urmare, căderea atinge această valoare: $39\% - 10\% = 29\%$, iarăși o mărime critică tipică pentru marile căderi. Clădirea legitimității Parlamentului se prăbușise în termen de 4 ani în proporție de $3/4$, o mărime tipică pentru situațiile de catastrofă.

Încrederea în Președinție. Instituții producătoare de credibilitate

Să examinăm, în fine, încrederea în Președinție, după același model de analiză dinamică. Datele de care dispunem se raportează doar la momentul iunie 1997 și august 1997. În iunie 1996, încrederea mare în președinție atinsese pragul maxim de 60%, pentru ca procentul „entuziaștilor” să scadă, în august 1997, la 48% (deci: $60 - 48\% = 12\%$). Totuși, Președinția își menține poziția de instituție producătoare de

credibilitate, de vreme ce 48% dintre români acordă o înaltă **încredere** acestei instituții. O instituție care produce încredere este o instituție care produce stabilitate. Cu toate acestea, procentul de 12%, cât este ponderea celor care părăsesc lotul „entuziaștilor” în doar două luni de zile, se încadrează în categoria „numerelor sensibile”. Acestea sunt diferite de „numerele de criză”, dar nici nu se încadrează în categoria „cifrelor” (parametrilor) **neglijabile**. Ele sunt, în statistica puterii, **numere sensibile**, care, în mod normal, ar trebui să provoace o atentă examinare a situației. Față de cele 60 de procente, numărul celor care își pierd, nu **încrederea**, ci **intensitatea** încrederii, reprezintă $1/6$. Față de $1/2$ cât era **scorul de cădere** a încrederii în parlament (ceea ce este o „perioadă de înjumătățire” a încrederii la un interval de două luni), proporția de $1/6$ nu pare a fi mai mult decât un „număr sensibil”.

Vom examina, în fine, încrederea în Armată, Biserică, Justiție, Poliție în același interval de timp, pentru a verifica, totuși, care dintre instituțiile statului produc edificiul legitimității ordinii publice legitime în România într-un interval dat.

Iată, în continuare, „balanța încrederii” populației în aceste instituții (armata, biserica....).

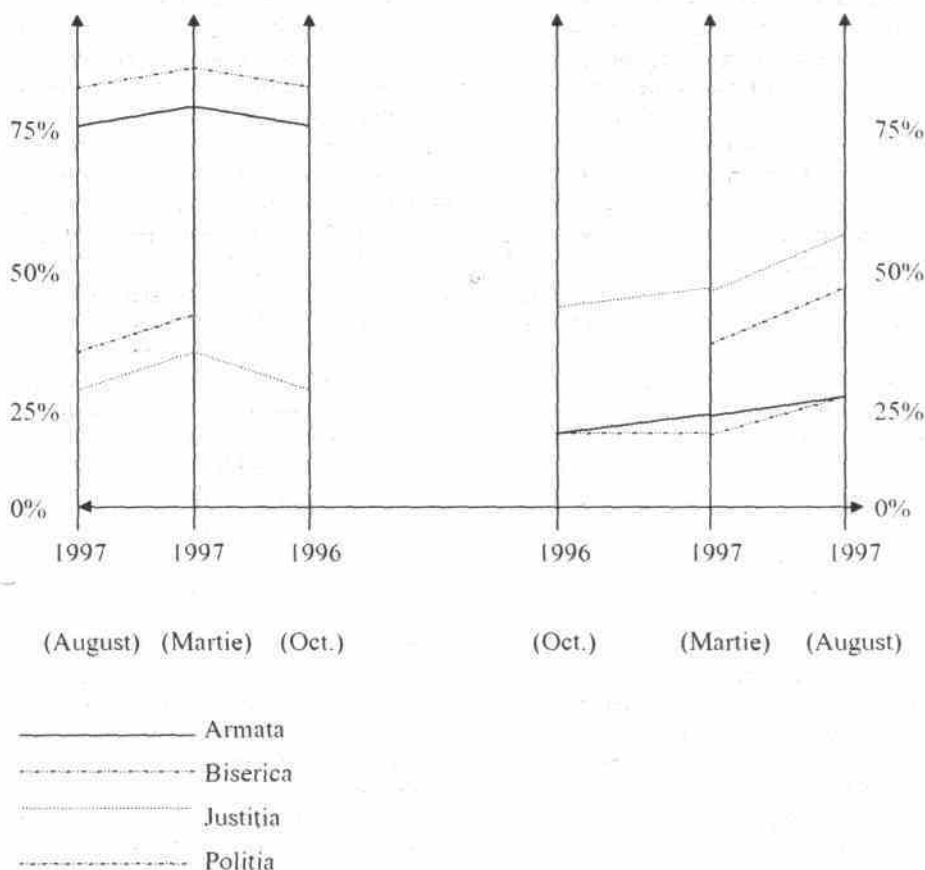
Biserica și Armata. Instituțiile conștiinței naționale (producătoare de legitimitate)

Observăm din fig. 3 că Armata și Biserica sunt instituțiile care au produs și produc, în mod constant și persistent, ordine legitimă. Oscilația credibilității în aceste instituții este redusă. Armata se bucura de o încredere foarte înaltă în octombrie 1996 (când celelalte instituții ale puterii aveau o foarte scăzută credibilitate: armata se bucura de încredere înaltă în proporție de 76% când guvernul nu întrunea acest tip de credibilitate decât la o proporție de 26% din populație).

fig. 3.

Încredere multă

Încredere scăzută

În martie 1997, când valul de încredere al populației crește, uneori spectaculos, în raport cu toate instituțiile, ceea ce arată că noua guvernare a fost adusă de o **maree** a speranței populare (săbie cu două tăișuri), și credibilitatea armatei crește la 80% (deci cu 4 procente), pentru a reveni la 76% în august 1997, (interval în care credibilitatea guvernului suportă o cădere de 12 procente, adică de trei ori mai mare decât aceea a credibilității armatei). Polul celor cu o încredere scăzută în armată nu înregistrează nici el creșteri foarte mari, deși procentul celor ce-și micșorează încrederea în armată se dublează în acest interval (de la 8% la 19%). Această **dublare** a proporției celor cu încredere scăzută ne arată că, pentru prima dată în istoria

sondajelor postdecembriste, valul **decepției publice** atinge și Armata, semn că există un procent în creștere al celor care încep să-și piardă **speranța** și încrederea nu doar în anumite instituții, ci în caracterul general al ordinii stabilite după 1989.

Dublarea celor cu credință diminuată (a „scepticilor”) în raport cu o instituție care se înfățișează **ochilor publici** ca un garant al dreptății ordinii noi, al legitimității și al îndreptățirii speranței naționale într-o ordine mai bună, este, după opinia noastră, un **semnal de alarmă** (chiar dacă ponderea celor cu încredere înaltă în armată pare stabilizată în jurul procentului de 75%, căci, cum se vede și din figură, între octom-

brie 1996 și august 1997 procentul celor cu încredere înaltă în armată nu cunoaște nici o variație, fiind tot de 76%).

Biserica este a doua instituție a ordinii de tip legitim (valid) în societate, ceea ce arată că populația are o bază „sănătoasă” moral și că temelia oricărei ordini în România va fi **creștină** sau nu va fi de loc (și atunci, ordinea va fi preservată numai prin constrângere, corupție, minciună și violențe).

Biserica întrunește un procent foarte ridicat pentru cei cu **înaltă încredere** în ea (83% în octombrie 1996 și 85% în martie 1997), chiar dacă ponderea acestora scade ușor (nesemnificativ) atingând o valoare de 78% în august 1997. Prin urmare, **Biserica** se menține (ca și armata, dar într-o proporție mai mare cu două procente) în clasa instituțiilor care produc **ordine legitimă** (validă) în statul român. Nimeni dintre cei ce ar voi să guverneze folosindu-se de acest instrument al ordinii legitime n-ar putea ignora această caracteristică decât cu pretul unei și mai mari crize de legitimitate pentru guvernarea sa.

Ca și în cazul Armatei însă, consemnăm și în jurul Bisericii o variație a „scepticilor”, adică a celor care nu investesc decât o scăzută încredere în legătură cu importanța Bisericii pentru ordinea generală într-o societate. Aceștia erau, în octombrie 1996, 8%, pentru ca în martie 1997 să devină 12% și în august 1997 să întrunească un procent de 19% ceea ce arată, ca și în cazul Armatei, o **dublare** (în doar 10 luni, sugerând că fiecare lună aduce câte un **procent** în grupul scepticilor).

Este drept că stabilizarea celor cu înaltă încredere în Biserică la un prag aflat (în toate sondajele serioase) la peste 75 de procente ne îndrituiește să nu situăm această **cifră** în categoria „numerelor sociale de criză”, așa cum o putem face în cazul Guvernului, al Parlamentului sau al FPS, de pildă.

Putem spune, ca o concluzie particulară, că Biserica, Armata și Președinția sunt singurele instituții ale statului național (căci, prin autocefalie, Biserica Ortodoxă este o „biserică națională”, întrucât nu atâră de autorități supra sau extranaționale,

chiar ecleziastice fiind) care produc **ordine legitimă** în România actuală.

Acestea singure se reazemă pe temelia sigură a **credibilității** populației. Putem spune, în al doilea rând, că Armata și Biserica funcționează ca „instituții ale conștiinței naționale” adică apar în ochii mării multimi, ai „poporului” ca instituții înalte și unanim credibile, deci ca **instituții garante** ale ordinii legitime și ale naționalității.

Este principalul motiv pentru care populația se **menține** într-un procent de tip „monolitic” (75-80%) în jurul acestor instituții, în ciuda oricăror oscilații politice, economice, ideologice. Nimic nu pare a clătina acest **procent**, ceea ce ne îndeamnă să citim în el semnificația de **număr național**, adică de „parametru al unei conștiințe naționale” destul de persistente pentru o vreme atât de oscilantă.

Aprofundarea acestui fenomen al „instituțiilor conștiinței naționale”, care se dovedesc garantele **statului-națiune** este o sarcină a cercetării viitoare, fiindcă întărirea lor sau slăbirea lor afectează direct comunitatea de destin a unui popor. Românii (ca de altfel și celelalte popoare central-europene și răsăritene) nu proiectează asupra **parlamentelor** valențe de instituții naționale.

Dovadă **procentul mare** al celor cu încredere scăzută în parlament peste tot în Europa fostă comunistă, (unde ne-am fi putut aștepta la o mare încredere în această instituție). Este clar că populația distinge între o **instituție a democrației politice** și o **instituție a conștiinței naționale**, ceea ce devine o **obligație epistemologică** pentru sociolog (întrucât acesta lucrează cu clasificările și tipologiile colective operate de societatea reală, nu de conștiința de laborator a ideologului).

Justiția. Instituțiile puterii reglatoare

D. Gusti grupa manifestările juridice și politice ale unei societăți în categoria „manifestărilor sociale reglative”. Dacă în cazul Armatei și al Biseri-

cii balanța încrederii consemna procente mari pentru polul „încrederii înalte”, în privința justiției situația este oarecum răsturnată: procentele mari „aleargă” spre polul „încrederii scăzute”, ceea ce atestă o „dificultate” a acestei instituții reglative. Poziția acestora se menține în timp, după cum o arată cele trei sondaje.

Ponderea celor cu încredere înaltă în justiție era de 36% în sondajul din octombrie 1996, în cel din martie 1997 era de 43%, pentru ca în cel din august 1997 să coboare la 25%.

Prin urmare, în doar patru luni, procentul celor ce-și diminuează încrederea în justiție atinge o valoare de 43 - 25% = 18%, ceea ce raportat la maximul de 43% al celor ce investesc o înaltă încredere în justiție (în martie 1997) reprezintă cam jumătate. Acesta deja este un număr social de criză și de alarmă.

Când încrederea într-o instituție scade cu o asemenea rată, ne aflăm în fața unui fenomen de prăbușire, ceea ce ne spune că depășirea crizei (ca a oricărei clădiri prăbușite) se obține doar prin refacerea edificiului de la fundamentele lui, adică, printr-o reformă profundă a instituției.

Reforma instituțiilor. Paradoxul Reformei

Toate instituțiile în jurul cărora încrederea se prăbușește trebuie reformate de la fundamente (în mod fundamental). Ce înseamnă o asemenea reformă este o altă problemă, care trece de marginile acestui studiu. Oricum, o instituție care trece printr-o adevărată „prăbușire” de credibilitate nu poate iniția și conduce ea însăși o acțiune reformatoare (căci ea însăși trebuie reformată). Aceasta este agonia reformei în România din 1991 și până astăzi.

Instituțiile marcate de o adâncă criză a credibilității nu pot fi instituții reformatoare. Să luăm un singur exemplu. Faptul că populația României și-a mărit încrederea în Guvernul Ciorbea în doar trei luni (din ianuarie până în martie 1997) cu 25% (per total populație), ceea ce înseamnă o dublare a celor cu încredere foarte

înaltă (de la 26% la 45%) arată cât se poate de clar că acea populație l-a investit cu misiune și cu puteri reformatoare. Faptul că același guvern a pierdut 12% (procente) din totalul celor care-l investiseră cu o înaltă credibilitate (ceea ce reprezintă o rată de deteriorare a încrederii de 25%) arată că tocmai funcția și misiunea reformatoare a Guvernului sunt în criză.

Ce înseamnă, așadar, a face o Reformă cu instituții care, în vederile populației, sunt slab credibile?

Iată adevărata piedică a reformei. Ea nu vine din partea populației, ci este chiar în instituțiile care pretind să conducă acțiunea reformatoare. Am ajuns, iată, să constatăm că toate aceste instituții au cunoscut o adevărată „prăbușire” a credibilității (cu procente între 12-25% în două luni, ceea ce, raportat la lotul susținătorilor radicali, înseamnă între 25% și 50%, care sunt cifre de criză în sociologia statistică, adică în sociologia numerelor sociale – o știință pe cale de constituire, inițiată în România de cercetători de la CURS și ISOGEPI). Chestiunea cea mai concludentă este aceea a FPS-ului, instituție creată pentru a săvârși cea mai importantă parte a Reformei și care a cunoscut cea mai mare neîncredere în tot intervalul celor zece ani de tranziție. Chestiunea trebuie examinată în chip special de către cel ce consideră că una dintre problemele sociale cele mai relevante într-un stat este problema ordinii legitime. Acest lucru ne conduce, inclusiv, la chestiunea realizării reformei cu instituții legitime, care se bucură de o mare credibilitate, sau din contră, cu instituții care nu se bucură de încredere, ceea ce înseamnă că deficitul de încredere a trebuit să fie compensat de constrângere.

FPS sau Reforma cu instituții respinse la scară națională

Credibilitatea FPS-ului n-a fost încă cercetată. CURS - SA este prima instituție de sondare a opiniei publice care și-a propus să investigheze credi-

bilitatea „instituțiilor Reformei”, între care FPS-ul are o poziție centrală, dată fiind condiția sa de acționar majoritar (între 50-70%) la toate unitățile economice ale României. Credibilitatea FPS este un indicator esențial al percepției publice asupra Reformei.

Ponderea celor care acordă „încredere înaltă” acestei instituții a fost de numai 11%, pe câtă vreme ponderea celor care acordă încredere scăzută este de 60% (30% nu știu să răspundă). Putem spune că FPS-ul apare drept o instituție legitimă doar în fața a 11% dintre români. Pentru 60% dintre aceștia, FPS-ul este o instituție lipsită de legitimitate, cu o scăzută credibilitate. Teoria ordinii și a guvernării ne spune că acolo unde credibilitatea este scăzută, singura modalitate de a susține funcționarea unei instituții este fie coerciția („forța”), fie „corupția” și „viclenia”. Din sondajul efectuat de către CURS nu putem extrage decât informațiile pentru **lipsa** legitimității acestei instituții în conștiința publică a românilor. Nici Banca Națională nu se bucură de o încredere prea mare: 43% declară că au încredere puțină și foarte puțină în BNR, și numai 36% se arată înalt încrezători în această instituție.

În sondajul din iunie 1997, procentul celor cu încredere scăzută și foarte scăzută în **Bănci** era de 61%, iar a celor cu încredere ridicată era de numai 23%. SRI-ul, la rândul său, se bucură de o încredere ridicată la 48% din populație (comparabilă cu a Președinției: 47% pentru anul la care se raportează datele).

Sindicatele se bucură de încredere ridicată doar la 57% din populație, poziție comparabilă cu cea dezvăluită de sondajul din iunie 1997 (53%). În perioada anilor care-au încheiat deceniul ne-am aflat în fața unui fenomen de criză cvasigeneralizată a credibilității instituțiilor. Singurele care nu sunt și n-au fost marcate de criză sunt Biserica și Armata, înconjurate de o mare credibilitate în rândul populației românești. Aceasta arată că o Reformă serioasă, care voințe să țină seama de realități, ar trebui să înceapă prin a pune de acord țara Reală cu țara Legală și prin a aduce cele două instituții acolo unde po-

pulația le situează: în pozițiile centrale ale statului, așa cum au fost în perioada interbelică și cum o arată Constituția din 1923.

Reforma între mit și realitate

Cel ce studiază sondajele efectuate în România în ultimii ani constată o situație paradoxală: populația declară că **nu cunoaște** programele de Reformă ale Guvernului, dar că este **de acord** cu aceste programe.

Ce constatăm din datele sondajului la care-am făcut trimitere pentru anii 1997-2000? În vreme ce 62% din populație declara în anii '98 că este de acord cu reforma, doar 25% declara că-a avut cunoștințe despre Programul de reformă. Diferența aceasta mare între cunoaștere și acord arată o atitudine „parareligioasă” în fața reformei. Populația **crede** într-un lucru pe care nu-l cunoaște, și aceasta măsoară, totuși, investiția de încredere și speranță în elitele guvernatoare de după 1989. O enormă **bună credință** caracterizează populația României în fața guvernanților ei. Pe această bună credință se reazemă guvernanții, și este posibil „experimentalismul Reformei”.

Lucrul acesta reiese și din raportul între necunoaștere și dezacord. Deși cei ce-și declarau necunoașterea întruneau o proporție de 69%, totuși, numai 15% erau la mijlocul anilor '90 principal în **dezacord** cu Reforma. Două lucruri sunt dezvăluite aici. În primul rând, că poporul român, în străfundurile sufletului popular, nu are orientare anti-reformatoare („conservatoare”), cum s-a tot repetat la TV-Română prin considerațiile unor falși sociologi (care au încercat să propună un astfel de profil, prin considerații penibile asupra unui așa-zis **fond sufletesc antireformator** la români). În al doilea rând, că această credință în reformă este una de tip „parareligios”, adică preia o speranță adâncă într-o „reformă salvatoare”. Reprezentarea românilor asupra reformei este de tipar „parareligios”: „**nu știu**

programul reformei, dar **creдем** în ea".

Si, într-adevăr, deși ponderea celor care declară că nu cunosc programul de reformă este de 69%, doar 15% declară că nu sunt de acord cu reforma (și asta după șapte ani de „reformă devastatoare”, cum am dovedit că a fost „reforma”, prin consecințele practice ale legii reformatoare axiale, legea nr. 58 din 1991). Acest fond sufleteș popular de **bună credință** explică toleranța poporului român la experimentalismul reformator care a durat zece ani de zile. Fără acest fond de psihologie colectivă, zguduiri sociale ar fi fost de două ori mai mari decât în Polonia, de pildă, unde același experimentalism friedmanian a fost, totuși, filtrat de un suport financiar extrem de serios acordat de Occidentali în momentul de **maxim** al aplicării „terapii de șoc” (în acel moment, Polonia avea o rezervă de 2 miliarde dolari SUA și beneficia de ștergerea a 20 de miliarde dolari datorie. Într-un moment similar, România n-a avut și n-a beneficiat nici de una nici de alta).

Reprezentări colective asupra Reformei. Mizeria „sociologiei beletristice”

Că populația a întâmpinat reforma cu înaltă bună credință reiese și din **judecata colectivă** asupra reformei (ceea ce, în psihologia socială, se numește „reprezentare socială”). La întrebarea „ce înseamnă pentru dumneavoastră actuala Reformă, a Guvernului?” 32% au răspuns, în anii '97-'98: „o treaptă necesară care implică sacrificii”, iar 15% chiar cred că Reforma este o „direcție bună și o soluție de revigorare economică”. Prin urmare, 47% din populația României accepta reforma, dovedind o mare **capacitate** de „neutralitate afectivă”, cum ar spune Parsons, adică de a admite „privațiunile” („sacrificiile”) **timpului imediat** printr-o credință în **timpul viitor al postreformei**. Credința în Reformă se reazemă pe o **mare capacitate de sacrificiu** a poporului român, trăsătură care a dobândit de-a dreptul valență etnopsihologică. Nu lipsesc însă nici „scepticii”, mărturisitorii neîncrederii. Aceștia alcătuiau 36% din totalul populației.

În fine, a treia categorie este aceea a „realiștilor”, care declarau încă prin anii '98-'99 că „nu știu” ce înseamnă reforma (16%).

Prin urmare, 15% dintre români aveau despre Reformă (vedeau în ea) reprezentarea unei „direcții bune”, 32% aveau despre reforma reprezentarea unui „timp de sacrificiu inevitabil, dar necesar” pentru depășirea crizei, 39% **vedeau** în reformă un „experiment cu efecte îndoielnice”, eventual cu o bază greșită, iar, pentru 16%, Reforma era un „cadru al necunoașterii”. Dacă am examina încă mai analitic reprezentările colective, așa cum le extrag sondajele, am putea constata că pentru 11% din populație „Reforma a însemnat, în anii '97-2000 o cale greșită, cu sacrificii inutile”, pentru 7% Reforma era un fel de „occidentalizare forțată, de aservire a țării”, pentru 18%, reforma însemna un „experiment cu efecte îndoielnice” („pozitive și negative”), pentru 32% avea înțelesul unui „timp al sacrificiilor necesare” și doar pentru 15% a însemnat o „cale bună și sigură” pentru economia românească. Cel ce-ar voi să facă „savante” considerații de **psihologia poporului român** ar trebui, în prealabil, să ia act de rezultatele unor sondaje ca cele analizate de noi, prin analiză secundară, și să-și **înfrâneze** tentațiile de „sociologie beletristică”, în care se ascunde, în fapt, o minte leneșă și o predispoziție bovarică, atât de tipică pentru „clasa analiștilor” de la noi, în genere, pentru „citadinismul intelectual românesc” (bovarizând prin birouri, pe sofalele proaspăt îmbogățitei burghezii compradoare, în felurite „focus-groupuri” și „work-shop-uri, în redacțiile unor cotidiane lipsite de orice sensibilitate pentru cunoașterea disciplinară, specializată și riguroasă).

Timpul reformei și „răbdarea românească”. „Reforma curată”

Fondul de **bună credință** al poporului român explică și **puterea de așteptare** colectivă a românilor în genere, ceea ce se mai numește și „răbdare românească”. La întrebarea: „cât timp

PROBLEMELE ȘI FRICILE ROMÂNILOR

sunteți dispuși să acordați Guvernului răgazul pentru a înfăptui reforma economică?", adresată în cadrul unui sondaj CURS din 1998, 53% declara că acordă **maximum 2 ani**, iar, dintre aceștia, 36% acordau maximum 1 an, 23% însă acordau 3 sau 5 ani și mai mult, ba chiar „timp nelimitat” (5%). Putem spune, iată, că cercul „răbdării românești” a avut mereu o rază sigură de 1 an (36%) și mai **flexibilă** de 2 ani (restul, până la 53%, adică 17%). Din totalul populației, 10% deja își pierduseră răbdarea la momentul sondajului și acest procent măsoară atunci „scara disperării românești” în fața acelei guvernări. Ca să înțelegem încă mai adecvat și „realist” profilul psihologic al societății românești în cadrul reformei (ceea ce mai totți aceia care se autodenumesc „analști” numesc „psihologia poporului român”), să luăm act de faptul că, în vederile românilor, **reforma eficientă**, în care au ei încredere („reforma din mintea lor”), este o „reformă curată”, cu reformatori de înaltă moralitate.

Consemnăm, deci, că „reforma” în care cred românii nu este nici cea „experimentatoare”, care se practică de zece ani de zile, nici cea care conduce la îmbogățire prin jaf și, deci, permite înălțarea unei burghezii compradoare, nici cea care aduce „supunerea față de FMI”, nici aceea care face din privatizare un „zeu” atât de puternic, ci „reforma curată”, făcută de guverne morale.

Reforma fondatoare versus reformă cauzatoare de probleme grave

„Reforma curată” este o fațetă a „imaginii publice” asupra „reforme” în genere. Privită cu „ochiul public” sau „colectiv”, reforma reală era percepută prin anii '97-'98 ca una ce contribuie la însănătoșirea economiei naționale doar în vederile a 52%, din populație fiindcă pentru restul de 48% reforma fie urma să aducă „prăbușirea economiei naționale” (14%), fie „nu va schimba nimic” (18%), fie, într-un caz mai fericit, se va dovedi a fi „un cadru al opacității, despre care „nu știi” ce să spui (16%). Totuși, 52% dintre

români proiectau **așteptări salvatoare** asupra reformei. Am numit acest fenomen, „reformă fondatoare”, reformă percepută ca instrument al „salvării”. Pentru 48% din populație însă reforma nu avea în anii '98-2000 înțeles de „instrument al salvării”, ci fie de „instrument al prăbușirii” (14%), ceea ce am denumit „reformă cauzatoare de probleme”, fie de experiment inutil („reforma care nu schimbă nimic”), sau, pur și simplu, de cadru greu penetrabil, despre care „nu știi” ce să spui (cadru al „agnozei publice”).

Prin urmare, în anul 1998:

- pentru 14% dintre români, reforma era percepută ca fiind **cauzatoare de probleme grave**;

- pentru 18%, reforma era un **experiment inutil**;

- pentru 16% reforma era un cadru al „agnozei” („nu știi” ce să spui referitor la ea)

- pentru 52% reforma însemna, totuși, un instrument al salvării economiei, ceea ce am denumit „reformă fondatoare”.

Problemele și fricile românilor spre finele deceniului zece

Axul nemulțumirii. Fricile românilor

O dimensiune însemnată de sociologia colectivităților este axul mulțumirii/ nemulțumirii în raport cu ceea ce face *Guvernul*. Vom examina această dimensiune a mulțumirii/ nemulțumirii publice (față de guvern) în dinamică, în același interval de guvernare, care a precedat guvernarea actuală (m = mulțumiți, N = nemulțumiți) (tabelul nr. 1)

Care sunt *nemulțumirile* românilor? Guvernul era un factor de nemulțumire pentru populație în următoarele domenii:

1) *sănătatea* (80% erau nemulțumiți în august 1997, pe când în octombrie 1996 erau nemulțumiți doar 59%. Prin urmare, în doar un an se putea înregistra o creștere a nemulțumirii cu 30%, ceea ce însemna un „număr social de alarmă”). În același domeniu, mulțumirea față de politica guvernului scădea de la 35% în octombrie 1996 la 14% în august 1997 (o scădere de 20%, ceea ce reprezintă un „număr social de alarmă”). Când *masa mulțumiților* scade cu o proporție de peste 50% în decurs de 9 luni (de la 355 la 145, adică peste jumătate) putem vorbi, într-adevăr, de un „număr social de alarmă”. În același timp, *masa nemulțumiților* a crescut de la 59% la 80%, ceea ce reprezintă o rată de 1/3.

Proporția nemulțumiților era foarte mare, în sondajul din august 1997, în raport cu următoarele probleme sociale și domenii: locuri de muncă (78% erau „nemulțumiți”), nivel de trai (85% erau nemulțumiți), reducerea subvențiilor în agricultură (75% erau nemulțumiți pentru această reducere, ceea ce arată clar că populația nu aderase la această *idee politică* a Guvernului de atunci, din contră, o respingea. A ținut seama guvernul de această atitudine? Evident că nu).

Singurele domenii în care se constata o oarecare scădere a nemulțumirii erau cel al „combaterii corupției” și al „combaterii criminalității”, unde procentul

nemulțumirii scăzuse de la 87% la 52%, respectiv de la 79% la 51%, rămânând, totuși, destul de ridicat.

Pentru toate problemele sociale, fără excepție, proporția nemulțumiților era mai mare decât proporția mulțumiților.

Raportul mulțumiților la nemulțumiți varia între 1/3 și 1/8, ceea ce însemna că la unele probleme, cum ar fi nivelul de trai, la fiecare 8 persoane, doar una era mulțumită. Reducerea subvențiilor pentru agricultură a creat o „masă particulară de nemulțumiți”: 75% dintre români se declarau nemulțumiți de această „măsură reformatoare”. Când numărul problemelor sociale care provoacă *mase de nemulțumiți* crește într-o societate, vorbim despre un fenomen de *comprimare a spațiului vital* al unui popor. Problemele în jurul cărora se puteau consemna la nivelul anului 1998 mase mari de nemulțumiți erau: nivelul de trai (85%), salarii (80%), locuri de muncă (78%), sănătate (80%), reducerea subvențiilor pentru agricultură (75%), protecție socială (67%).

Toate acestea sunt „probleme vitale”, compun nucleul spațiului vital al unui popor și când acest nucleu este afectat, avem îndreptățirea să vorbim despre comprimarea „spațiului vital” al unui popor.

Tabelul nr. 1

	Octombrie 1996			Martie 1997			August 1997		
	m	%	N	m	%	N	m	%	N
Reducerea inflației							31		53
Locuri de muncă	13		85	19		72	13		78
Nivel de trai	10		89	16		80	11		85
Salarii	21		62	14		81	14		80
Combaterea corupției	8		87	63		28	39		52
Combaterea criminalității	16		79	63		28	38		51
Vânzarea întreprinderii							35		48
Sănătatea	35		59	41		43	14		80
Atragerea capit. străin							32		39
Reducerea subvențiilor în agricultură							13		75

PROBLEMELE ȘI FRICILE ROMÂNILOR

Diagrama comprimării spațiului vital

	80%	Protecție socială
	80%	Subvenții agricultură
	67%	Locuri de muncă
	75%	Nivel de trai
	78%	Salarii
	85%	Sănătate

100% axul spațiului vital (creșterea nemulțumirii) 0

- zona hașurată redă aria nemulțumirilor de masă în cadrul spațiului vital al poporului român (gradul de comprimare)
- zona albă redă rezerva spațiului vital (populație mulțumită) al unui popor (rata suportabilității).

Într-o reprezentare grafică, fenomenul comprimării spațiului vital în anul de referință al analizei noastre secundare poate fi redat într-o diagramă ca cea de mai sus.

Agenda populației și Agenda Guvernului. Scara urgențelor naționale

Agravarea chestiunilor vitale în orizontul la care se referă analiza secundară a datelor reiese și din răspunsurile subiecților anchemati la întrebarea „care credeți că sunt principalele două probleme care ar trebui rezolvate la nivel național?”. Pe primul loc se situa acest răspuns: „ridicarea nivelului de trai” (34%). Din nou, pe primele cinci locuri, apăreau:

- Ridicarea nivelului de trai al populației (34%);
- Reducerea inflației (19%);
- Diminuarea șomajului (17%);
- Redresarea agriculturii (10%);
- Ameliorarea stării de sănătate a populației (6%), care este la egalitate cu redresarea industriei (6%).

Cei care considerau că rezolvarea acestor „probleme” rămâne o chestiune urgentă la nivel național totalizau 86%.

Integrarea țării în NATO și UE era percepută ca o *somație*, deci ca o problemă urgentă la scară națională, doar de 2%. Este clar că între agenda Guvernului (care a făcut din integrarea în NATO și UE principala problemă la scară națională) și agenda populației era o totală nepotrivire.

Ierarhia problemelor nu se schimba nici la a doua alegere a răspunsurilor de la întrebarea de mai sus.

Problemele urgente, în vederile populației, erau și de data aceasta cam aceleași:

- ridicarea nivelului de trai al populației (21%);
- redresarea agriculturii (17%);
- ameliorarea stării de sănătate a populației (14%);
- redresarea industriei (11%).

Ca și la prima alegere și de data aceasta, integrarea țării în NATO și UE era pe ultimele locuri pe scara urgențelor naționale. Nici un program de reformă n-ar trebui să ignore agenda populației. Când între cele două agende există o răsturnare așa de radicală vorbim despre un dezacord sever între țara reală și țara legală. În tot intervalul celor zece ani, cele două par ca și cum ar fi vorbit limbi diferite, au urmărit ținte diferite, alcătuindu-și agende după concepții și urgențe absolut diferite: țara lui Ion și țara guvernanților s-au „rupt” una de alta.

Amenințările (avertismentele) și fricile românilor în oglinda analizelor secundare ale unor date din sondajele anilor '98 - 2000

Românii se temeau de multe, ca orice populație, din orice epocă istorică. Ei se temeau, dar și amenințau (avertizau). Acesta este înțelesul răspunsu-

rilor la întrebarea referitoare la „pericolul unor mișcări sociale ample” (greve, manifestații, demonstrații de stradă).

- *Da, este sigur un astfel de pericol*, răspundeau 23% dintre subiecți

- *Da, dacă situația nu se îndreaptă în maximum un an*, răspundeau 49% dintre ei.

Doar 18% au răspuns NU. „Când oamenii consideră o situație ca reală, ea devine reală prin consecințele ei”, spune o celebră *teoremă sociologică*, enunțată de sociologul Thomas.

Or, 72% dintre români (câci eșanșionul era unul național) apreciau că în maximum un an, „dacă situația nu se îndreaptă (iată axa „amenințării”) vor fi mișcări sociale ample. Populația amenința Guvernul cu declanșarea unor astfel de mișcări prin mijlocirea sondajului, dacă situația nu se va îndrepta în decurs de maximum un an.

Chestiunea se limpezește încă mai mult prin răspunsurile la întrebarea: „Sunteți de acord cu următoarele mijloace de protest și revoltă?”:

- 66% erau de acord cu „semnarea unei petiții de protest”;

- 50% erau de acord cu marșuri, demonstrații de stradă;

- 48% erau de acord cu participarea la o grevă.

Populația respingea „greva foamei” și „blocarea unor drumuri” ori sabotajul între mijloacele de protest: 83% erau contra acestei metode de protest și 75% erau contra „grevei foamei” ca mijloc de protest.

Este interesant că, exceptând semnarea unei petiții, la celelalte mijloace de protest populația arată un profil *bifurcat*: jumătate era de acord cu ele, cealaltă jumătate era în dezacord. Aceasta arată gradul de plauzibilitate a amenințărilor (avertizărilor) populației la adresa guvernelor.

Fată de cei 72% dintre români care credeau că vor fi mari proteste într-un an, doar 50% afirmau că ar și participa la ele (își exprimă, pe față, acordul cu ele), ceea ce reprezintă 2/3. Aceasta era proporția sau gradul de plauzibilitate al amenințării (avertismentelor) provenite de la populație

spre guvern. În statistică, această probabilitate este semnificativă și trebuie luată serios în considerare.

Să vedem care erau *fricile* românilor. Sondajul din iunie 1997 (foarte apropiat de cel pe care-l comentăm acum) arată că românii se temeau de:

a) creșterea prețurilor (37%);

b) de boală (deteriorarea sănătății generale) 19%;

c) de șomaj (13 %);

d) de primejdia unui război în zonă (14%);

e) de criminalitate (8%).

Cea mai larg împărtășită frică era aceea legată de „creșterea prețurilor”. În altă parte am legat acest fenomen al creșterii prețurilor de „raidul bancar”. Fenomenul raidului bancar este inventat pentru a scoate plusprodusul popoarelor de la periferia sistemului (a le lăsa cu „cămările goale”), ori chiar pentru a le pedepsi, în eventualitatea că se „obraznicesc” și nu se supun *ordinii bancare dictate* de centrala financiar-bancară mondială. Ca și ieri, când *raidul* lui Attila lovea din ringurile lui satele așezate ale „sedentarelor” (autohtonilor), tot astfel, astăzi, raidul bancar lovește în liniștea și securitatea autohtonilor așezați și cuminti, semănând frica, o angoasă aparte, de același tip cu teama de raidul invadatorului, al nomadului de ieri. Aceasta era și a rămas prima „nesiguranță”, teamă a românilor. *Frica de prețuri* este, astăzi, ceea ce era ieri *frica de invadator*, care *devasta* și *ucidea* fără milă (așa cum astăzi raidul bancar devastează industrii, producții întregi și mărește armata cerșetorilor ce agonisiseră și care, nemaivăd prețuri pentru o nouă agonisire, recurg la singura soluție: cerșitul, mila publică). Atât e de mare această angoasă, atât de *realistă* este această frică, încât românii declarau, într-o imensă majoritate, că ar prefera *câștiguri mici* dar *sigure*, unor posibilități de câștig mare, dar nesigur. Proporția celor care gândesc astfel atingea în 1998 circa 70% și era o probă a nesiguranței pe care o seamănă sărăcia în masa mare a poporului român. Frica

de preturi era, iată, frica de sărăcie și de sărăcire bruscă, neașteptată. Ca în fata raidului migrator al mileniului I d.Cr.

A doua frică a românilor era spre finele deceniului „boala”, a treia era nemunca (șomajul), căci știau că nu mai au altă sursă de existență decât munca brateilor. A nu munci, în România, înseamnă a nu trăi, ceea ce arată că, în această țară, șomajul este cu totul altceva decât în Occident. Acolo, a nu munci înseamnă a trăi din „economii” sau din suportul statului bunăstării (welfare state), ceea ce este radical altceva. De aceea, acolo șomajul nu este o „mare frică”, o „angoasă existențială”, ca aici, ci, cel mult, o „neliniște” și un „disconfort” profesional. Șomajul în România guvernărilor postdecembriste a devenit o *angoasă existențială fundamentală*, căci aici nu se poate trăi din ajutor de șomaj și nici nu se poate tranzita ușor puntea șomajului.

Totii cei ce sunt împinși pe această punte o trec de mână cu moartea, știind că dincolo îi poate aștepta și căderea cea de pe urmă, suferința și chinul pragului de pe urmă. Demagogia ministrului Convenției Democratice al industriilor în chestiunea eroismului șomajului, indignarea sa că românii nu înțeleg cum că „șomajul nu este o rușine”, ci o „situație normală” arată cât de adâncă este prăpastia între filosofia economică și socială a guvernărilor spre finele deceniului trecut și aceea a poporului. Acesta este argumentul peremptoriu al ideii că cele două părți - guvernul și populația - vorbeau două limbi total diferite. Dl ministru al Convenției Democratice al industriilor și cu Ion al Vasilichii din Moldova umilirii lui Ștefan cel Mare și Sfânt, nu înțeleg același lucru prin cuvântul „șomaj” nici prin cuvântul „salariu”, nici prin cuvântul „proprietate” și nici prin cuvântul „reformă”. Pentru dl ministru, „șomaj” înseamnă o *situație normală*, pentru Ion înseamnă *suferința din pragul pierderii vieții*. Dacă lui Ion îi spui că șomajul e ceva normal, el va înțelege că-i ceri să moară cu seninătate pentru ca să reușească reforma guvernului și schimbarea proprietății. Pentru toate acestea guvernării pun zălog, în chip

direct, viața lui Ion. Acesta este substratul spaimelor lui Ion, adică ale populației din România sfârșitului de mileniu, la care se referă analiza noastră secundară. Finele veacului găsește țara reală în total dezacord cu țara legală și pe români livrați spaimii de a-și pierde sursa vieții zilnice. Acesta este adevărul sociologic al României sociale de astăzi. Nu e de mirare că o altă mare frică a românilor era în același orizont de timp „frica de boală”. Dacă examinăm configurația nucleară a „fricilor naționale” ale românilor (căci sunt fricile marii majorități a populației, au, adică, rang și scară națională), ieri ca și astăzi, vom constata că ele au o compoziție tipică pentru fricile evului mediu, când puținătatea și precaritatea surselor de existență predis-punea popoarele acelorași frici ca cele ale poporului român de la finele deceniului zece al sec. XX: frica pentru viață, frica de boli, frica de a fi alungat din spațiul muncii și deci al traiului zilnic și frica de războaie. Exact acestea erau fricile românilor la finele deceniului trecut. „Progresul” reformelor postdecembriste ne-a adus în plin ev mediu european.

Un mit spulberat: „străinofobia” românilor

Unul dintre *miturile etnologice* pe care au încercat din răspuțeri să-l impună jurnalele „dizidenței” și „sociologia beletristică”, după 1989, se referea la așa-numita *străinofobie* a românilor. Românii se tem de străini, percep străinul ca pe un „inamic”, un dușman al ființei etnice. „Popor de țărani abia orășenizați, românii, scria o europenizată prin '93, se tem de „străin”, în care proiectează spaima profunde, pe care-l preschimbă în *inamic*”.

Iată, însă, că sondajele, cu toată puținătatea lor metodologică și teoretică, spulberă mitul străinofobiei românilor. Eșecul și „vina” pentru neincluizarea în NATO nu sunt aruncate de români asupra „străinului”.

Doar 5% din populație considera,

la finele deceniului, că *vina* pentru neîncluderea în NATO îi revine lui Clinton și SUA și numai 4% arunca vina asupra lui Elțân și a Rusiei; 2% dintre români arunca vina neîncluderii asupra țărilor Occidentale. Un total de 11% dintre români pot fi „bănuiți” (doar bănuți) de *străinofobie*, căci acesta este procentul celor care cred că vina neintegrării noastre în NATO cade asupra celor trei mari străini: SUA, Rusia și țările Occidentale.

În mod realist, și în consonanță cu cea mai radicală și mai eficientă (gnoseologic) teorie sociologică românească - teoria eminesciană a păturii superpuse - românii aruncau, în anul 1998, răspunderea pentru eșecurile politicii externe (și interne) românești asupra celor cu adevărat răspunzători: clasa politică însăși, guvernările - foste (19%) și cele din orizontul datelor analizate (11%) - în speță, asupra stărilor economice proprii (11%) și asupra noastră înșine (7%), într-o reacție de autoculpabilizare. Prin urmare, dacă luăm în seamă procentul „realiștilor”, care au puterea de a recunoaște că nu știu și nu au elemente de apreciere adecvată (abținându-se de la un răspuns) - iar aceștia reprezentau, în 1998, 32% din total - înseamnă că circa 86% din totalul populației respingea orice tendință străinofobă, dovedindu-se „străină” de cea mai mică pulsione xenofobă. Absența pulsuniilor xenofobe la 86% din populația românească spulberă mitul ticălos al analiștilor fără știință, dar cu ifose și al „sociologiei beletristice”, care s-au străduit din răspuțeri să impună în țară și în afară mitul și portretul desfigurat al unui popor xenofob, antisemit, care vede în străini niște inamici generici. Această relaxare a aprecierii cauzelor eșecului integrării este o cauză a conservării fondului de speranță populară în legătură cu o posibilă admitere a României în NATO, cu al doilea val (47% răspundeau afirmativ atunci).

Dacă însumăm optimiștii cu procentul celor care se abțin de la răspuns (lotul „scepticilor”), avem 75%, procent care dezvăluie o psihologie care, când nu este optimistă (47% din populație), este cel puțin sceptică (28%), dar nu pesimistă (doar 24% apreciau că nu vom intra în

NATO cu al doilea val).

Numim această psihologie relaxată în fața istoriei, *detașarea istorică*, și observăm că aceasta este o îmbinare de optimism și atitudine sceptică, ambele trădând, de fapt, robustețe sufletească la scara mare a poporului român. Această detașare psiho-istorică este încă mai pregnant evidențiată de răspunsurile la întrebarea: „ce semnificație are pentru dvs. vizita președintelui Clinton la București?” Iată răspunsurile, grăitoare prin ele însele pentru detașarea și realismul psihologiei colective a poporului român în fața istoriei:

- nici una (un gest fără semnificație, frumos, dar gratuit, inutil pentru noi, un fel de turism): 28%;
- nu știu: 27%;
- un semn de prietenie (de bine, de curtoazie): 10%;
- consolare, atenuarea umilintei: 8%;
- promisiuni de intrare în NATO, în al doilea val: 6%;
- o nouă perspectivă pentru România: 5%;
- încredere, speranță: 5%.

Restul răspunsurilor întrunesc procente sub 4%.

Ponderea semnificativă a o dețineau, iată, *realiștii și indiferenții* (la un eveniment pe care presa l-a prezentat ca pe un fenomen, o întâmplare cu semnificații mitizate, cvasieshatologice), care împreună, reprezentau 55%.

Dacă ținem seama de ceilalți (micile grupări statistice de răspunsuri), care încadrau vizita în clasa evenimentelor mai curând diplomatice (deci nerelevante și fără vreo consecință în plan pragmatic) și care reprezentau cam 23%, atunci putem spune că pentru 78% dintre români, vizita apare ca un *eveniment* fără de vreo încărcătură specială; adică ceea ce se pare că a și fost în adevărul său fenomenologic, nemijlocit: un eveniment fără de nici o consecință, care - și dacă a avut loc și de n-ar fi avut loc - ar fi însemnat același lucru: ceva nerelevant, ca să nu spunem lipsit de vreo importanță specială.

Un alt mit spulberat: „conflictele interetnice”

În fine, un alt mit spulberat, croit de dizidența decembriadei, este acela că românii se tem de etnicii minoritari și că se situează față de ei într-o atitudine conflictuală. La întrebarea, „credeți că în localitatea dvs. vor apare conflicte interetnice în viitor?” răspunsurile sunt zdrobitor de relevante:

- *Da, cu siguranță*: 2%;
- *Da, dacă*: 3%;
- *Nu*: 67%;
- *Nu este cazul* (în zona respectivă nu sunt grupuri etnice): 23%;
- *Nu știu*: 5%.

Prin urmare, 90% dintre români

considerau la finele acestui deceniu exclusă primejdia unor conflicte etnice, ceea ce confirmă poziția și caracterologia pașnică și creștină a poporului român față de minoritățile care au ales să conviețuiască împreună cu românii pe pământurile locuite, totuși, de populații cu o veche autohtonie.

Abia 5% apreciază că sunt posibile conflicte interetnice, un procent mult prea mic pentru a încuraja filosofia mito-latră a dizidenței, nutrită după decembrie 1989 de o perversă psihologie resentimentară îndreptată desfigurant contra românilor ca realitate sufletească și spirituală pe acest pământ de cumpănă între Orient și Occident.